

UDK 336.71
Pregledni članak
Primljeno 11. 04. 1989.

Dr. BOŠKO KUJAVIĆ,
Ekonomski fakultet Osijek

GENEZA SUVREMENIH BANKOVNIH SUSTAVA *

Najnovijim sistemskim Zakonom o bankama predodređen je suvremeni status banaka i moderniji bankovni sustav u SFRJ. Najznačajnije pretpostavke predviđenog, novog i efikasnijeg bankovnog sustava su: samostalnost, poduzetnički status banaka, slobodnije kretanje kapitala na osnovi ekonomskih interesa i uvođenje tržišta vrijednosnih papira, što je autora potaklo, da stručnu i zainteresiranu javnost ovim radom sažeto upozna s razvojem bankovnih poslova, banaka i suvremenih bankovnih sustava u svijetu, a posebno s karakteristikama bankovnih sustava u Velikoj Britaniji, Francuskoj, SAD, SR Njemačkoj, Italiji i Švicarskoj i SSSR-u. Rezultati istraživanja odabranog problema ukazuju na osnovne faktore efikasnosti suvremenih bankovnih sustava i mogu korisno poslužiti pri transformaciji sadašnjeg i koncipiranju modernijeg i efikasnijeg bankovnog sustava u SFRJ.

* Rad predstavlja dio istraživačkih rezultata potprojekta »Istraživanje i modeliranje finansijsko-ekonomskih i organizacijskih aspekata razvoja privrednih subjekata«, kojeg kao dio projekta »Društveno-ekonomski sistem i razvoj financira SIZ znanosti SR Hrvatske u razdoblju 1987-1990. godine.

1. UVOD

Donošenjem Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama sredinom veljače 1989. godine počinje proces desete reorganizacije i jedanaesta organizacijska faza u bankovnom sustavu socijalističke Jugoslavije.

Od 1833. godine, kada se u svijetu javljaju prvi organizirani bankovni sustavi, do danas, teško je naći zemlju u kojoj je bilo više od četiri reorganizacije bankovnog sustava, a u SFRJ je za 45 godina provedeno deset reorganizacija.

Ako je povijest učiteljica života, onda istraživanje društveno-ekonomskog razvitka i uloge banaka u SFRJ mora polaziti od geneze suvremenih, starijih i razvijenijih bankovnih sustava u svijetu.

Zato su u ovom radu sažeto prezentirani rezultati istraživanja povijesne pojave i razvoja banaka i bankovnih poslova u svijetu, razvojne faze i njihova osnovna obilježja, kao i proces razvitka suvremenih bankovnih sustava u Velikoj Britaniji, Francuskoj, SAD, SR Njemačkoj, Italiji, Švicarskoj i SSSR-u.

Poznavanje geneze suvremenih bankovnih sustava u svijetu, a naročito banaka akcionarsko-kreditnog tipa, danas je izuzetno aktuelno za teoriju i praksu jugoslavenskog bankarstva, kako zbog orijentacije na tržištu privreda i uključivanje u međunarodne tokove kapitala, tako i zbog činjenice da upravo u 1989. godini treba pripremiti i provesti reorganizaciju banaka u SFRJ, kojom se mijenja društveno-ekonomska uloga banaka i institucionaliziraju banke akcionarsko-kreditnog tipa.

2. POJAVA I RAZVOJ BANAKA I BANKOVNIH POSLOVA U SVIJETU

Pojava banaka današnjeg tipa nijeavnog porijekla i svrstava se u četvrtu fazu bankovne povijesti, pri čemu prva faza obuhvaća razdoblje od 1700. godine prije naše ere do 1406. godine naše ere; druga faza razdoblje od 1407 do 1720. godine; treća faza razdoblje od 1721. do 1832. godine i četvrta faza razdoblje od 1833. godine do danas.¹

1) Vučković, M.: Bankarstvo — organizacija i poslovanje banaka, III. izdanje, Naučna knjiga, Beograd 1967, str. 17-21.

Prve kapitalističke akcionarsko-kreditne banke s velikim vlastitim sredstvima, današnjeg tipa, osnovane su tridesetih godina XIX. stoljeća, a prva socijalistička banka 1921. godine.

Pojava kapitalističkih banaka akcionarsko-kreditnog tipa, kakve i danas egzistiraju kao suvremene banke razvijenih tržišnih privreda Zapada, vezuje se za osnivanje: National Provincial Bank i Westminster Bank, osnovanih u Londonu 1833. odnosno 1834. godine.²

Ove banke održale su se do danas, točnije 18. ožujka 1968. godine spojile su se u National Westminster Bank Limited, koja je danas najveća banka u Velikoj Britaniji, a šesta banka po veličini u svijetu i nalazi se na čelu poznate Velike četvorke u Londonu. Krajem 1971. godine ova banka raspolagala je kapitalom od 17 milijardi USA \$ od čega su 15,5 milijardi ili 91% bili depoziti u protuvrijednosti od 130 milijuna dinara, što je 30% od ukupnih depozita londonskih klirinških banaka i za 88% više od depozita svih banaka u SFRJ krajem 1988. godine. Ekonomsku snagu i veličinu ove banke ilustrira i podatak da ona ima 3.600 filijala u zemlji, vodi 4,2 milijuna tekućih računa i zapošljava oko 50.000 službenika, uz suvremenu tipizaciju, mehanizaciju, organizaciju i informatizaciju poslovanja.³

Od osnivanja engleskih banaka današnjeg tipa započelo je intenzivnije izgrađivanje modernih bankarstava i u drugim zemljama, gdje svakako treba spomenuti razvoj Banque de France, koju je 1800. godine osnovao Napoleon. Povijest Banque de France je veoma burna, kao i povijest Francuske. Ipak, sve teškoće u poslovanju, a naročito one iz 1870, 1936. i 1941. godine, Banque de France je uspješno svladala, zbog čega je razvoj ove banke od presudnog značenja za moderni razvoj bankarstva u Francuskoj. Banque de France je nakon II. svjetskog rata nacionalizirana, kao i

četiri najveće depozitne banke iz francuske Velike četvorke.⁴

U četvrtoj fazi bankovne povijesti osnovana je 1848. godine u Parizu prva velika francuska banka Comptoir National d'Escompte de Paris, koja i danas postoji i ima oko 500 filijala u zemlji i inozemstvu i oko jednu milijardu franaka vlastitih sredstava.⁵

Značajno je naglasiti, da su se prve poslovne banke u svijetu pojavile u Francuskoj i to: Société Générale du Crédit Mobilier, osnovana 1852. godine, Banque de Paris et Pays-Bas, osnovana 1870. godine i Banque de l'Union Parisienne, osnovana 1874. godine.⁶ Crédit Mobilier Francais je skandalozno propala 1870. godine, što spominje i Karl Marx, a preostale dvije banke i danas posluju i imaju »svoje filijale i afilijacije u zemljama koje pripadaju monetarnoj zoni francuskog franka.«⁷

Među banke današnjeg tipa treba ubrojiti i njemačke banke: Deutsche Bank, osnovanu 1870. godine, koja vuče porijeklo od Disconto-Gesellschaft, osnovanog 1851. godine i Dresdner Bank, osnovanu 1872. godine. Pored ove dvije banke u Njemačkoj razvilo se još niz modernih banaka, kao što su: Commerz Bank, Deutsche Bundesbank, Kreditanstalt für Wiederaufbau itd.⁸

Kao začetak osnivanja banaka današnjeg tipa u SAD može se uzeti 1863. godina, kada su započele osnivanje banke pod nazivom National Bank, kojih danas ima oko 4.500, a imale su pravo izdavanja novčanica i poslovno značenje. Za bankarstvo SAD posebno je značajna 1913. godina u kojoj je donesen poznati Federal Reserve Act i uveden sadašnji Federal Reserve System sa 12 centralnih ili emisionih banaka, pored kojih postoji još oko 13.500 ostalih banaka raznih tipova.⁹

4) Banque de France, Enzyklopädisches Lexikon, već navedeno djelo, I tom, str. 171—176.

5) Vučković, M.: Bankarstvo, već navedeno djelo, str. 21.

6) Račić, Đ.: Kreditni sistemi — Financiranje stambene izgradnje — Stednja, Ekonomski fakultet, Skopje, 1962, str. 79. i 82.

7) Vučković, M.: Bankarstvo, već navedeno djelo, str. 101.

8) Hagenmüller, K.: Bankbetrieb und Bankpolitik, Betriebswirtschaftlicher Verlag Dr. Th. Gabler, Wiesbaden, 1959, sar. 48—51; Račić, Đ.: Kreditni sistemi, već navedeno djelo, str. 99—112.; Commerzbank; Deutsche Bank; Deutsche Bundesbank; Dresdner Bank; Kreditanstalt für Wiederaufbau: Enzyklopädisches Lexikon, već navedeno djelo, I. tom, str. 306—313, 349—356, 358—380, 428—443. i II. tom, str. 1068—1069.

9) Kent, R.: Money and Banking, IV. izdanje, Holt, Rinehart, Winston, New York (Toronto) London, 1961, str. 349—404.; Račić, Đ.: Kreditni sistemi, već navedeno djelo, str. 89—98.; Thomas, R.: Our Modern Banking and Monetary System, već navedeno djelo, str. 203—228.

2) Sayers, A.: Modern Banking, VI. izdanje, Oxford University Press, Oxford, At the Clarendon Press, 1964, str. 13—15, 19. i 301—308.; Thomas, R.: Our Modern Banking and Monetary System, IV. izdanje, Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey 1964, str. 265—276.; National Provincial Bank Limited; Westminster Bank Limited, Enzyklopädisches Lexikon für das Geld-, Bank- und Börsenwesen, III. izdanje, Fritz Knapp Verlag, Frankfurt am Main, II. tom, str. 1245. i 1821.

3) Golijanin, M.: Bankarski i kreditni sistem Britanije, Informativni bilten br. II, Udruženje banaka Jugoslavije, Beograd 1969, str. 9.; Katunarić, A.: Banka — principi i praksa bankovnog poslovanja, IV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Centar za informacije i publicitet, Zagreb 1988, str. 51.; Depoziti kod banaka i drugih finansijskih organizacija, Bilten Narodne banke Jugoslavije br. 9, Beograd 1988, str. 42—43.

Većina navedenih banaka, osnovanih poslije propadanja niza kapitalističkih banaka krajem XVIII. i početkom XIX. stoljeća, održala se veoma dugo vremena, odnosno razvila se do razine velikih, danas u cijelom svijetu poznatih banaka. Ove banke izvanredno dobro su se razvijale: (1) zahvaljujući činjenici da se njihov razvoj vremenski poklapao sa snažnom industrijalizacijom navedenih zemalja, zbog čega su se banke u ovim zemljama preorijentirale s financiranja država i vlastitih poslova na posredovanje u platnom prometu i kreditiranje industrije i trgovine i (2) zahvaljujući veoma visokoj koncentraciji velike mase tuđih sredstava, koja su uz snažna vlastita sredstva plasirana u privredne tokove karakterizirane veoma snažnim poletom.

Zbog izuzetno povoljnog razvoja akcionarsko-kreditnih kapitalističkih banaka u XIX. i XX stoljeću tipovi javno-pravnih i privatnih kapitalističkih banaka ostali su u privrednim zbivanjima gotovo bez značenja za privredna zbivanja.

Prva socijalistička banka današnjeg tipa osnovana je krajem 1921. godine u prvoj socijalističkoj zemlji u svijetu — u SSSR-u. Već 1917. godine čuvenim Aprilskim tezama Vladimir Iljič Lenjin je izradio konkretan plan prijelaza na socijalističku revoluciju u kojem je kao prijelazne mjere do socijalističke izgradnje predvidio: nacionalizaciju sve zemlje, konfiskaciju spahijske zemlje, spajanje svih banaka u jednu nacionalnu banku pod kontrolom Sovjeta radničkih deputata i uvođenje kontrole radničkih deputata nad društvenom proizvodnjom i raspodjelom društvenog proizvoda. Uspjeh Oktobarske revolucije omogućio je provođenje socijalističkih ideja Karla Marxa i Vladimira Iljiča Lenjina, pa je bankovni posao dekretom sovjetske vlasti već 27. prosinca 1917. godine podržavljen, čime je udaren temelj jedinstvenoj Državnoj banci. Ipak, izgradnja novog, socijalističkog kreditnog aparata, privredne evidencije i kontrole počinje od 1921. godine kada je osnovana Gosbanka (Gosudarstvenij bank).

Od 1922. do 1927. godine osnovane su u SSSR-u i četiri investicijske banke: Prombank za industriju, Seljhozbank za poljoprivredu, Torgbank za trgovinu, Vneštorgbank za vanisku trgovinu, zatim Cekombank i oko 70.000 štednih blagajni (skraćeno nazvanih Zberkase).

Od 1932. do 1959. godine sovjetsko bankarstvo nije se bitnije mijenjalo. Sve ove banke dobro su se razvijale, a naročito Prombank koja je npr. u 1955. godini financirala 71,3% kapitalnih ulaganja u SSSR-u.

Reforme bankarstva počevši od 1959. godine na dalje dovele su do vrlo visoke koncentracije banaka u SSSR-u, tako da

danas postoje samo tri banke: Gosudarstvenij bank (skraćeno Gosbank), Svesojuzni bank finansirovanja kapitalnih vloženi (skraćeno Strojbank) u koju su se uklopile preostale tri investicijske banke i Bank dlja vnešnej trgovlji (skraćeno Vneštorgbank).

Gosbanka je od 1921. godine do danas jedina emisiona banka, koja ima oko 4.000 filijala, preko 3.000 agencija, 170 obračunskih žarišta i oko 70.000 štednih blagajni. Strojbanka ima oko 500 filijala, niz ekspoziura u centrima investicijske izgradnje, koju s cca 75% financira iz državnog budžeta, a cca 25% iz sredstava privrednih poduzeća i vlastitih sredstava. Preko Vneštorgbanke se obavlja vanjsko-trgovinsko poslovanje i kreditiranje vanjske trgovine, a za svoje obveze ova banka jamči vlastitim sredstvima.¹⁰

Do pojave najznačajnijih banaka današnjeg tipa u svijetu, čiji je razvoj ukratko izložen, došlo je relativno kasno u povijesti čovječanstva i bankarstva. Naglasili smo, da se pojava i razvoj modernih banaka svrstava u četvrtu fazu razvoja bankarstva, koja je najnovija i koja traje oko 160 godina.

Pojava prvih banaka poznatih u povijesti bankarstva zabilježena je znatno ranije, odnosno početkom XV. stoljeća na teritoriju današnje Italije i obilježava početak druge faze u razvoju bankarstva, koja je trajala nešto više od tri stoljeća. Povijest bankarstva bilježi da je to bila Cassa di Sent Giorno osnovana 1407. godine u Genevi,¹¹ dok se kao prva banka kojoj je zakonodavstvo dalo javno-pravno značenje spominje banka Monte Pio osnovana 1472. godine u Lombardiji u gradu Siena.¹²

Ove i sve ostale banke koje su osnivane u drugoj i trećoj fazi razvoja bankarstva organizirale su, prije svega, na osnovi depozita, žiro-promet za račun svojih klijenata, odnosno obavljale su samo dio poslova suvremenih banaka, zbog čega se za početak razvoja banaka današnjeg tipa i početak suvremene, četvrte faze u razvoju bankarstva i uzima osnivanje banaka u Škotskoj i Engleskoj počevši od 1833. godine.¹³

¹⁰ Katunarić, A.: Banka, već navedeno djelo, str. 82-86.

¹¹ Vučković, M.: Bankarstvo, već navedeno djelo, str. 19.

¹² Račić, Đ.: Kreditni sistemi, već navedeno djelo, str. 65-66.

¹³ Zadravec, F.: Problemi suvremenog novca, Naprijed, Zagreb 1960, str. 15 (Objašnjavajući pojam žiro-banaka u trgovačkim gradovima Evrope F. Zadravec navodi na istom mjestu, da su trgovci u XII. stoljeću »da bi olakšali plaćanje i izbjegli izrabljivanje od strane mjenjača (bankara) ... za krug svojih interesenata« bili počeli osnivati posebne ustanove, kao npr. u Mlecima 1170. godine, što je 237 godina prije osnivanja Cassa di Sent Giorno u Genevi!).

Povijest banaka duga je samo 582 godine, jer banke su se u povijesti ljudskog društva pojavile tek početkom XV. stoljeća, kada je razvoj proizvodnih snaga, robne proizvodnje, trgovine, novca, novčanog prometa, kredita i poslova koji po svojoj prirodi spadaju u specijalističku financijsku oblast bankarstva, zbog dostignute razine kvantiteta tražio rješavanja za prijelaz u novi kvalitet, što je omogućilo osnivanje specijalnih novčanih ustanova, čija je osnovna djelatnost bila prikupljanje depozita, žiro-promet, kreditiranje, emisija novca itd.

Međutim, založeni, kreditni, mjenjački, transferni i ostali financijski poslovi koji po svojoj prirodi spadaju u bankovne poslove, u povijesti su poznati više od 37 stoljeća, odnosno više od 3100 godina prije pojave prvih banaka javno-pravnog značenja.

»Prema nađenim dokumentima nesumnjivo je, da su svećenici antičkih hramova obavljali operacije, koje su vrlo slične bankovnim poslovima suvremene banke. Oni su vodili računa o vraćanju duga, kao i o kreditnoj sposobnosti osobe, kojoj su odobravali zajam. Babilonski svećenici poznaju instituciju hipoteke, što je vidljivo iz Hamurabijevog zakonika 1729—1686. godine prije naše ere, koji je kodificirao praksu hramova, kao i zemljovlasnika. U njemu su precizno razrađeni raznovrsni slučajevi odobravanja zajmova od strane hramova — banaka«.¹⁴

Još u IX. stoljeću prije naše ere, u staro babilonsko doba, u Babiloniji je upotrebljavana neka vrsta mjenice pečene u glini, koja je vjerovatno nastala pologom, kako su inače nastale prvobitne mjenice.¹⁵ Bankovni poslovi, najprije depozitni, zatim žiro, a kasnije i kreditni, javili su se još u robovlasničkom društvenom uređenju u VII. stoljeću prije naše ere, kada su prevladavali zatvoreni depoi. Kasnije, u novo babilonsko doba, od VII. do V. stoljeća prije naše ere, poznato je da su se pored hramova u prikupljanju hrane i drugih proizvoda na čuvanje (u depozit), pojavili i privatni trgovci — trgovačke kuće, koje su se bavile ovim poslovima, od kojih se u povijesti bankarstva kao primjer uvijek navode Igibi od Sippara i Murašu od Nippura, tzv. tezaurari, od kojih potječe današnji izraz »tezaurirati«, što označava povlačenje i stokiranje novca ili neke druge namirnice iz

prometa¹⁶ Povijesti bankarstva poznato je da u ovom periodu prevladavaju otvoreni depoi, koje tezaurari dalje pozajmljuju da založnice za uskladištene proizvode cirkuliraju kao sredstvo obračuna i plaćanja, da pozajmice najčešće imaju prirodni oblik uz rokove vraćanja usklađene s idućom žetvom i uz kamatu zelenišnog karaktera.

»Na ovaj prototip kreditnog poduzeća nadovezuje se u antičkoj Grčkoj mjenjački (s a r a f s k i) posao, jer je Jelada kolijevka kovanog metalnog novca, koji je već od VII. vijeka prije naše ere u upotrebi u državi Lidiji u Grčkoj. Mjenjački novca postaju ubrzo i zajmodavci. Tako nastaju t r a p e z a r i, bankari starog jelinškog doba«, nazvani tako po stolovima na kojima su obavljali svoj posao (trapeza = klupa, bank, trpeza).¹⁷

Tehniku rada Grci su u III. vijeku prije naše ere prenijeli u Rim, gdje se ovaj zanat diferencira i dostiže najviši stupanj u robovlasničkom periodu povijesti. U staroj Rimskoj imperiji postojali su naročito povoljni uvjeti za razvitak novčano-zelenaškog kapitala: »(1) zahvaljujući velikom broju sitnih zemljoposjednika, koji su propadali zbog porasta robovlasničkih latifundija i (2) zahvaljujući široko primjenjivanom sustavu davanja pod zakup ubiranja poreza«.¹⁸ Rimski bankari zvali su se argentinari. Oni su znatno proširili depozitne poslove, poslove platnog prometa, upotrebu mjenice, razvili su knjigovodstvo i bili su uopće značajni i utjecajni faktori u privrednom i društveno-državnom životu.

Nakon propasti Rimske imperije, od V. do XIV. stoljeća naše ere, u mračnim vremenima srednjeg vijeka, došlo je do dekadance u svim oblastima ljudske civilizacije, pa i u bankarstvu. Od bankovnih poslova u ovom periodu jedino se mjenjački (sarafski) posao održao, ali su se zato pojavile i neke novosti, kao npr. novčani pluralizam (mnogo raznih vrsta moneta) i tzv. »kvarenje moneta«, kao praoblik inflacije. Kvarenje moneta provodile su vlade feudalnih državnica, za što je dobar primjer Francuske u kojoj su od jednake količine srebra 1309. godine kovane 2 livre, a 1720. godine 98 livri, čime je težina i vrijednost livre smanjena za gotovo 50 puta.¹⁹

16) Vučković, M.: Bankarstvo, već navedeno djelo, str. 17—18.

17) Vučković, M.: Bankarstvo, već navedeno djelo, str. 17—18.

18) Ostrovitjanov, V.: Kratak pregled ekonomike pretkapitalističkih formacija, Kultura, Beograd, 1946, str. 77.

19) Vučković, M.: Bankarstvo, već navedeno djelo, str. 18.

14) Katunarić, A.: Banka, već navedeno djelo, str. 29.; Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksiografskog zavoda, J LZ, Zagreb 1977—1982, III. tom, str. 343.

15) Zdravec, F.: Problemi suvremenog novca, već navedeno djelo, str. 14.

U XIV. stoljeću dolazi do procvata trgovine u Lombardiji, a naročito u Veneciji i Firenci. Razvoj trgovine usporavala je opća nesigurnost u prenošenju novca i usitjenost feudalnih državnica, koje su od trgovaca naplaćivale razne poreze i davanja. Zbog toga su trgovci »ubrzo opazili, da im je mnogo sigurnije nositi sobom pismenu doznačnicu ili mjenicu bankara, nego gotov novac,«²⁰ pa su novac polagali (deponirali) kod bankara i na temelju svojih depozita dobivali pismene priznanice, doznake, mjenice i sl.²¹ Tako je na prijelazu iz prve u drugu fazu povijesti banaka došlo do osnivanja žiro-banaka u raznim krajevima Evrope: u Mlecima 1170, u Lübecku u XV. stoljeću, u Mlecima 1587, 1595, 1619, u Genevi 1329, 1407, 1586, u Barceloni 1350, u Amsterdamu 1609, u Hamburgu 1619, u Nürnbergu 1621. godine itd.²² Ove banke bavile su se depozitnim poslovima, poslovima platnog prometa i kreditnim poslovima u čemu su često prekoračivale svoju sposobnost kreditiranja i emisije novca, pa su završavale bankrotima. Zbog toga je pojačana državna kontrola nad radom žiro-banaka i dolazilo je do njihove centralizacije, za što su najbolji primjeri: (1) Banco di Rialto u Veneciji, koja je 1587. godine potpuno centralizirala žiro-promet i radila pod državnom kontrolom, odnosno (2) Banco Giro, koja je zakonom osnovana 1619. godine i (3) Hamburger Giro Bank izi 1619. godine.²³ Glavni zadatak tih banaka bio je olakšati trgovinu, tako što će joj dati jedinstveni i stabilan novac, što je pokušala Hamburger Giro Bank uvođenjem fiktivne novčane jedinice Mark-banko, čija je vrijednost bila 8,5 grama čistog srebra, a amsterdamska Wiesselbank svojom fiktivnom novčanom jedinicom Bank Gulider. Za olakšanje obračunskih poslova engleski bankari su 1775. godine osnovali prvu klirinšku kuću u Londonu, poznatu pod nazivom Clearing House.²⁴ Od ovih banaka do danas su se zadržali nazivi marka i gulden za njemački i holandski novac i kliring za prebijanje obveza i potraživanja u domaćim i međunarodnim plaćanjima.

20) Zdravec, F.: Problemi suvremenog novca, već navedeno djelo, str. 14—15.

21) Goldschmidt je dokazao da najstarija do danas sačuvana mjenična pisma potječu iz 1155. godine. Izvor: Kulischer, J.: Opća ekonomska povijest, I knjiga, Kultura, Zagreb 1957, str. 329.

22) Zdravec, F.: Problemi suvremenog novca, već navedeno djelo, str. 14—15.

23) Hamburger Bank; Enzyklopädisches Lexikon, već navedeno djelo, I tom, str. 715—716.

24) Keynes, J.: A Treatise on Money, II knjiga, Macmillan and Co., London 1930, str. 82—90.

U trećoj fazi razvoja bankarstva u svijetu, početkom XVIII. stoljeća, dolazi do osnivanja niza privatnih i privilegiranih banaka, koje su u početku snažno razvile naročito emisione i kreditne poslove, ali su kasnije zapadale u teškoće i brzo propdale. Najpoznatiji je slučaj Banque Générale, koju je 1716. godine u Parizu osnovao John Law, a već 1720. godine je spektakularno propala, zbog pretjerane emisije novca kojim je kreditirala državu. Sličnu sudbinu doživjele su i: Sechandlung Bank u Njemačkoj 1772. godine, Komerzbank u Rusiji 1754. godine, First Bank u Philadelphiji 1791. godine, niz banaka u Engleskoj itd. Propadanje velikog broja banaka negativno se odrazilo na razvoj bankovnih poslova i uopće bankarstva, jer je kod stanovništva, poduzetnika i država izgubljeno ili duboko poljuljano povjerenje u banke kao institucije, što je bilo veoma teško vratiti, ponovno steći i učvrstiti. Jedina banka koja se od treće faze razvoja bankarstva uspjela održati do danas, uz različite napore i pomoć države je Bank of England, osnovana 1694. godine.²⁵

U četvrtoj (sadašnjoj) fazi razvoja bankarstva u svijetu, koja je počela od 1833. godine, zabilježen je procvat i izuzetan razvoj svih financijskih poslova i institucija: bankovnih poslova i banaka, poslova osiguranja i osiguravajućih kompanija, multinacionalnih banaka itd, što najbolje dokumentiraju slijedeći podaci:

1) od deset najvećih multinacionalnih korporacija u svijetu, rangiranih po ukupnom kapitalu, sedam su banke i osiguravajuće kompanije;

2) od ukupnog kapitala deset najvećih multinacionalnih korporacija (473 milijarde USA \$) 68,9% je kapital pet banaka i dvije osiguravajuće kompanije;

3) najveća banka na svijetu First National City Corporation, New York povećala je svoj kapital od 1976. do 1987. godine sa 64 na 204 milijarde USA \$, druga po veličini The Chase Manhattan Corporation, New York sa 64 na 99 milijardi USA \$, a 1976. godine najveća, danas treća po veličini banka na svijetu Bank America Corporation, San Francisco sa 74 na 78 milijardi USA \$.

25) Frowen, S. i Saunders, C.: Vereinigtes Königreich von Grossbritannien und Nordirland, odjeljak A. Bank of England, Enzyklopädisches Lexikon, već navedeno djelo, II tom, str. 1653—1686; Kisch, H. i Elkin, A.: Central Banks, Macmillan and Co. Limited, London 1928, str. 223—225.; Račić, Đ.: Kreditni sistemi, već navedeno djelo, str. 66—69.; Vučković, M.: Bankarstvo, već navedeno djelo, str. 20.

Broj zaposlenih u ove tri banke danas prelazi 200.000, od čega ih je najviše u Bank America — oko 70.000.²⁶

3. PROCES RAZVOJA SUVREMENIH BANKOVNIH SUSTAVA

Početak 1776. godine Adam Smith objavio je svoje najznačajnije djelo »Istraživanje prirode i uzroka bogatstva naroda« iz kojega jasno proizlazi njegovo saznanje o važnosti banaka i bankovnog sustava²⁷ To je bilo razdoblje treće faze razvoja bankarstva u svijetu, kada je mnogo banaka propadalo, zbog čega se javila potreba da države počnu kontrolirati poslovanje banaka i zaštite interese privrede i stanovništva.

Bilo je to zapravo vrijeme koje je prethodilo četvrtoj fazi razvoja bankarstva u svijetu, osnivanju akcionarsko-kreditnih banaka, nakon čega je krajem XIX. i u XX. stoljeću došlo do dominantnog utjecaja države na poslovanje banaka, kao i do razvijanja različito organiziranih bankovnih sustava, kao izuzetno značajnih podsustava u privrednim sustavima pojedinih zemalja. Zbog toga Joseph Schumpeter i ističe, da nam nije »teško uvidjeti — kao što je to uvidio i A. Smith — da razvoj efikasnog bankovnog sustava može biti od velike važnosti za razvoj bogatstva neke zemlje«.²⁸

Bankovni sustavi su se razvijali različito u pojedinim zemljama, a za pojedinačnu analizu se u pravilu razmatraju bankovni sustavi slijedećih zemalja: Velika Britanija, Francuska, SAD, SR Njemačka, Italija, Švicarska i SSSR.²⁹

Osnovna obilježja bankovnog sustava Velike Britanije su: (1) kontinuiran rad Bank of England, kao centralne i emisione banke od 1694. godine, zbog čega je postala primjer i uzor centralne banke u svijetu, a 1946. godine je nacionalizirana; (2) čekovni sustav bezgotovinskih plaćanja u zemlji i postojanje tri obračunska mjesta i jednakost klirinških banaka, koje potječu od prve Clearing House iz 1775. godine; (3)

velika koncentracija banaka (gdje Velika četvorka drži 75% cjelokupnih depozita) i specijalizacija u bankovnom poslovanju; (4) rigorozno pridržavanje osnovnih principa bankovnog poslovanja; (5) ukupno 57 domaćih i oko 160 inozemnih banaka, od čega 40 iz SAD i (6) postojanje različitih privatnih banaka, kao npr.: eskontne banke (»Bill Brokers«), efektne banke (»Stock Brokers«), banke za međunarodni promet (Merchant Banks«), zavodi za dugoročno financiranje (»Finance Corporations«). Za razvoj bankovnog sustava Velike Britanije značajna je 1844. godina, kada je donesen Peelov »Banking Act«, kojim je odijeljen emisijski sektor od kreditnog sektora Bank of England, što se pokazalo kao veoma dobro i nije mijenjano do danas, a može se smatrati i temeljnim momentom u organiziranju i razvoju bankovnog sustava Velike Britanije.

Bankovni sustav Francuske označavaju slijedeća osnovna obilježja: (1) kontinuirano poslovanje Banque de France od 1800. godine, a pravom emisije u Parizu od 1803. godine, a u cijeloj Francuskoj od 1848. godine, da bi 1945. godine bila nacionalizirana zajedno s četiri najveće depozitne banke; (2) čekovni sustav bezgotovinskih plaćanja u zemlji; (3) velika koncentracija banaka (velika četvorka — nacionalizirane depozitne banke drže više od 50% ukupnih depozita) i stroga specijalizacija u poslovanju banaka; (4) postojanje tri skupine banaka: depozitne, poslovne i kreditne banke, pri čemu depozitne banke kratkoročno kreditiraju privredu i stanovništvo, poslovne banke financiraju industriju, a srednjoročno i dugoročno kreditiranje obavljaju kreditne banke i (5) postojanje nekoliko stotina banaka.

Za bankovni sustav SAD je karakteristično: (1) postojanje Federal Reserve Systema, kao centralne banke uvedenog krajem 1913. godine Federal Reserve Actom, kojim je postavljena pravna osnova bankovnog sustava SAD; (2) čekovni sustav bezgotovinskih plaćanja u zemlji; (3) postojanje cca 13.000 komercijalnih banaka (sa 700.000 zaposlenih), od čega su cca 4.500 nacionalne banke, koje se obvezno učlanjuju u Federal Reserve System i mobiliziraju više od 40% depozita svih komercijalnih banaka, a 8.500 komercijalnih banaka su državne banke (State Banks); (4) oko 500 udruženih štednih banaka (Mutual Saving Banks); (5) oko 200 efektivnih banaka (Investment Banks), koje su po karakteru poslovne banke, financiraju industriju, imaju monopol emisije i plasiranja vrijednosnih papira i čine ih najveće američke i svjetske banke (First National City Corporation, The Chase Man-

26) Čalić, D.: Multinacionalne kompanije i novi međunarodni ekonomski poredak, rad objavljen u knjizi: Jugoslavija u svjetskoj privredi, Informator, Zagreb 1981, str. 105.; 25 najvećih banaka u SAD, Vjesnik Investbanke br. 375, Beograd, travanj 1988, str. 44.

27) Smit, A.: Istraživanje prirode i uzroka bogatstva naroda, III knjiga, Kultura, Beograd 1970, str. 417.

28) Schumpeter, J.: Povijest ekonomske analize, I knjiga, Informator, Zagreb 1975, str. 229.

29) Katunarić, A.: Banka, već navedeno djelo, str. 49—61. i 82—86.; Račić, Đ.: Kreditni sistemi, već navedeno djelo, str. 65—120 i 126—136.

hattan Corporation, Bank America Corporation itd.); (6) ostale vrste banaka obuhvaćaju: Trust Banks, koje se bave čuvanjem i upravljanjem tuđom imovinom i Export Import Bank of Washington — državna banka za financiranje uvoza i izvoza i (7) postojanje Federal Deposit Insurance Corpora-

tion, koja zajedno s organima državne uprave i Federal Reserve Systemom obavlja kontrolu i nadzor nad poslovanjem cca 14.500 banaka i kod koje se obvezno osiguravaju štedni uložci i drugi depoziti do deset tisuća USA dolara.

25 najvećih banaka u SAD 31. XII. 1987.

Tabela 1.

Rang 1987.	Banka	Ukupna aktiva 31. XII. 1987.	Iznosi u milijardama USA \$	
			Rang 1986.	Rang 1982
1.	City Corporation	203,6	1.	1.
2.	Chase Manhattan	99,1	3.	3.
3.	Bank America	92,8	2.	2.
4.	Chemical New York	78,2	7.	6.
5.	J. P. Morgan	75,4	4.	5.
6.	Manufacturers Hanover	73,3	5.	4.
7.	Security Pacific	72,8	6.	10.
8.	Bankers Trust	56,5	8.	9.
9.	First Interstate	50,9	9.	8.
10.	First Chicago	44,2	11.	11.
11.	Wells Fargo	44,2	10.	13.
12.	Bank of Boston	34,1	13.	13.
13.	First Republic Bank	33,2	26.	21.
14.	Continental Illinois	32,4	14.	7.
15.	PNC Financial	31,4	22.	27.
16.	Mellon Bank	30,5	12.	15.
17.	Bank of New England	29,5	21.	56.
18.	NCNB	28,9	16.	26.
19.	First Union	27,6	17.	40.
20.	Sun Trust Banks	27,2	18.	64.
21.	First Bank System	26,9	15.	22.
22.	Fleet Nordstar Financial	24,5	43.	63.
23.	Irving Bank	23,5	20.	17.
24.	Barnett Banks	23,5	28.	36.
25.	NBD Bank Corporation	23,4	25.	25.

Izvor: Keefe, Bruyette & Woods: 25 najvećih banaka u SAD, Vesnik Investbanke Beograd br. 375, travanj 1988, str. 44.

Bankovni sustav SR Njemačke karakteriziraju slijedeće značajke: (1) zakonska osnova bankovnog sustava stvorena je 1875. godine, kada je reguliran položaj emisione banke (Reichbank); (2) koncentracija banaka, koja potječe od tri velike »D« banke (Deutsche Bank, Dresdner Bank i Deutsch Discont Gesellschaft — kasnije Commerz Bank) iz vremena prije I. svjetskog rata; (3) čekovni i virmanski bezgotovinski platni promet u zemlji; (4) organizacija suvremenog bankovnog sustava na osnovi zakona iz 1947. i 1957. godine svrstavanjem banaka u tri stupnja (ranga): banka I. stupnja je od 1957. godine Deutsche Bundesbank, banke II. stupnja su zemaljske banke (Landes-

zentral Banken), kojih ima jedanaest i koje ne rade direktno s privredom, nego s bankama III. stupnja i bave se refinanciranjem privatnih i javnih banaka, koje kod ovih 11 banaka drže i svoje obvezne rezerve. Zemaljske banke obavljaju obračun čekovnog i virmanskog prometa i blagajničke poslove za savezne zemlje. Banke III. stupnja su privatne i javne banke od čega: tri najveće i vodeće poslojne banke u SR Njemačkoj — Deutsche Bank, Dresdner Bank i Commerz Bank, 20 državnih regionalnih i lokalnih banaka i cca 200 privatnih banaka. Sve banke III. stupnja univerzalnog su tipa; (5) cca 240 štedionica organiziranih također u tri stupnja, gdje su: u I. stupnju

Deutsche Girozentrale, kao vrhovni institut u ovom podsustavu bankovnog sustava, u II. stupnju veći broj žiro-centrala i u III. stupnju štedionice, kreditne zadruge i zavodi za odobravanje zajmova na nekretnine (imobilijarnih kredita).

Za bankovni sustav Italije značajno je slijedeće: (1) suvremeni bankovni sustav temeljen je Zakonom o bankama iz 1936. godine; (2) centralna banka Banca d'Italia kontinuirano posluje od 1893. godine; (3) postojanje 6 banaka javnog prava (Istituto di diritto pubblico), 3 banke nacionalnog interesa (Banca di interesse nazionale), 25 banaka običnog kredita, 200 narodnih banaka, 90 štedionica i 20 specijalnih kreditnih institucija dugoročnog kreditiranja; (4) čekovni i virmanski promet i način bezgotovinskog plaćanja u zemlji i (5) univerzalnost u poslovanju banaka.

Bankovni sustav Švicarske obilježava: (1) osnivanje centralne banke 1905. godine (Schweizerische Nationalbank); (2) velika razgranatost bankovne mreže, tako da u Švicarskoj jedna bankovna jedinica dolazi na svakih 1.316 stanovnika po čemu je ova zemlja prva u svijetu; (3) u svijetu poznato jamstvo švicarske »bankovne tajne«, što je uz neutralnost Švicarske u I. i II. svjetskom ratu utjecalo na priliv štednih uloga i depozita iz inozemstva, pa ulozi iz inozemstva čine 34 posto ukupne štednje; (4) stroga specijalizacija banaka; (5) virmanski i čekovni sistem bezgotovinskih plaćanja u zemlji; (6) postojanje ukupno 145 banaka s 4.787 bankovnih jedinica, od čega su 28 državne kantonalne banke, 5 velike banke, 40 lokalne isključivo hipotekarske banke, štedionice i seoske kreditne zadruge i 71 privatna banka strogo specijalizirana za burzovne poslove ili za upravljanje imovinom svojih klijenata.

Broj stanovnika na jednu bankovnu jedinicu krajem 1979. godine

Tabela 2.

Rang	Zemlja	Broj stanovnika na jednu bankovnu jedinicu
1.	ŠVICARSKA	1.316
2.	SR NJEMAČKA	1.626
3.	ŠVEDSKA	2.085
4.	NIZOZEMSKA	2.393
5.	VELIKA BRITANIJA	2.737
6.	BELGIJA	2.815
7.	FRANCUSKA	2.843
8.	KANADA	3.084
9.	AUSTRALIJA	3.332
10.	ITALIJA	4.829
11.	SAD	6.568
12.	JAPAN	6.905

Izvor: Reuter, Bern, »Glas Slavonije«, Osijek, 14. II. 1980. str. 9.

Za bankovni sustav SSSR-a karakteristično je: (1) osnivanje Gosbanke 1921. godine; (2) stroga specijalizacija banaka; (3) visoka koncentracija banaka; (4) bezgotovinski platni promet, koji je virmanski, a obavlja ga Gosbanka, koja ima više od 77.000 filijala, agencija, obračunskih žarišta i štednih blagajni; (5) financiranje investicija (75 posto iz državnog budžeta) obavlja Strojbanka; (6) obavljanje poslova s inozemstvom odvija se preko Vneštorgbanke; (7) bankovni sustav SSSR-a obavlja i značajne kontrolno-planske funkcije i zadatke; (8) poslovanje banaka zasnovano je na kreditnim i kasnim planovima i kontroli od strane države, a (9) počevši od 1959. godine i u bankarstvu SSSR-a se nastoji jačati utjecaj tržišta, kamate i kredita u cilju poticanja poslovne efikasnosti u privredivanju.

4. ZAKLJUČAK

Istraživanje geneze suvremenih bankovnih sustava u svijetu upućuje na slijedeće osnovne rezultate i zaključke:

1) Povijest bankovnih poslova veoma je duga i prema znanstveno utvrđenim i općenito prihvaćenim materijalnim dokazima traje više od 37 stoljeća.

2) Baveći se prvim bankovnim poslovima u povijesti javljaju se praoblici prvih banaka, koji uz širenje lepeze bankovnih poslova dovode i do evolucije u razvoju banaka i bankovnih sustava u svijetu.

3) Općenito se smatra da su prvi poslovi banaka bili poslovi primanja pologa (depozitni poslovi), nakon čega su se razvili kreditni poslovi, poslovi kovanja i emisije metalnog novca, mjenjački poslovi, poslovi platnog prometa, poslovi emisije papirnog novca zamjenjivog za zlato (banknota), poslovi emisije papirnog novca, poslovi jamstava (avala i garancija) i konačno poslovi emisije različitih vrsta vrijednosnih papira.

4) U povijesnom razvoju bankarstva razlikuju se četiri osnovne faze:

(1) Prva faza obuhvaća period od 1700. godine prije naše ere do 1406. godine naše ere, a osnovna obilježja bankovnih institucija u ovoj fazi su: a) da one nemaju javno-pravni status i b) da su uglavnom mjestu na kojima se čuva i mijenja novac.

(2) Druga faza u razvoju bankarstva u svijetu je razdoblje od osnivanja prve banke u Genovi 1407. godine do spektakularne propasti Banque Générale u Parizu 1720. godine. Osnovne karakteristike ove faze su: a) javno-pravni status bankovnih institucija, b) osnivanja i propadanja velikog broja žiro-banaka i c) uvođenje državne kontrole nad radom banaka.

(3) Treća faza u razvoju bankarstva o-
buhvaća vrijeme od 1721. godine do 1832.
godine, a osnovna obilježja su joj: a) za-
štita emisionih banaka od strane države
(državni privilegij), što je osiguralo opsta-
nak i kontinuitet rada npr. Bank of En-
gland i Banque d'France, b) gubljenje po-
vjerenja poduzetnika, države i stanovništva
u ostale banke, koje su masovno propada-
le zbog pretjerane emisije kredita bez real-
nog pokrića i papirnog novca nezamjenji-
vog za zlato.

(4) Četvrta faza razvoja bankarstva u
svijetu, koja traje od 1833. godine do dan-
as, kojoj su osnovne značajke: a) pojava i
izuzetan razvoj suvremenih kapitalističkih
banaka akcionarsko-kreditnog tipa, b) ja-
čanje utjecaja države na poslovanje bana-
ka i nacionalizacija emisionih i najvećih de-
pozitnih banaka, c) osnivanje suvremenih
bankovnih sustava uz postojanje samo jed-
ne emisije banke ili sistema emisionih bana-
ka, d) specijalizacija banaka za organi-
ziranje i obavljanje bezgotovinskih plaća-
nja u zemlji i inozemstvu, e) financijsko
posredovanje između kreditora (deponen-
ta) i debitora (dužnika za kredite uzete od
banaka) u cilju efikasnog financiranja pro-
cesa proširene društvene reprodukcije i f)
osnivanje međunarodnih i regionalnih fi-
nancijskih institucija.

5) Najrazvijeniji suvremeni bankovni
sustavi u Velikoj Britaniji, Francuskoj,
SAD, SR Njemačkoj, Italiji, Švicarskoj i
SSSR-u osigurali su tek u XX. stoljeću uv-
jete za procvat i razvoj banaka, čemu su
doprinijeli slijedeći osnovni faktori:

(1) Globalna kontrola emisije banke i
bankovnog sustava, kao i poslovanje bana-
ka od strane države,

(2) poduzetnički status, tržišna i poslo-
vna samostalnost banaka u radu na osnovi
klasičnih principa bankovnog poslovanja
(likvidnost, sigurnost i rentabilnost),

(3) sloboda kretanja kapitala na osno-
vi više profitne stope,

(4) stabilnost bankovnih sustava u du-
žim vremenskim razdobljima i bez čestih
reorganizacija, što ilustrira činjenica, da u
novčanom opticaju u SAD i danas ima dol-
arskih novčanica emitiranih 1867. godine,

(5) suvremeni razvoj privrede koji traži
velike, financijski snažne i izuzetno poslov-
ne banke,

(6) visoka koncentracija i centralizacija
banaka i

(7) razvoj financijskih ulaganja siste-
mom vrijednosnih papira koji egzistira i e-
fikasno funkcionira zahvaljujući suvreme-
nim bankama i bankovnim sistemima.

6) Budući da u 1989. godini predstoji
nova reorganizacija i transformacija jugo-
slavenskog bankarstva, odnosno izgradnja
novog bankovnog sustava po uzoru na su-
vremene bankovne sustave u svijetu, nužno
je ukazati na postojanje problema trans-
formacije jugoslavenskih banaka iz »insti-
tucija produžene ruke države« u samostal-
ne, poduzetničke i tržišne financijske insti-
tucije.

Osnovni prigovori jugoslavenskom ban-
kovnom sustavu i bankama su:

(1) zatvorenost tržišta u kretanju kapi-
tala, koja je posljedica teritorijalne organi-
ziranosti i usitnjenosti banaka,

(2) neefikasnost u mobilizaciji sredsta-
va, čemu doprinosi i nerazvijenost financi-
jskih instrumenata odnosno vrijednosnih pa-
pira i mogućnosti za financijska ulaganja i

(3) preveliki utjecaj društveno-političkih
zajednica na bankovni kredit, a nerazvijen
poduzetnički status i ekonomska motivira-
nost banaka za ulaganje sredstava na os-
novi klasičnih principa bankovnog poslova-
nja.

Početkom 1989. godine zakonskim propi-
sima otvorene su mogućnosti za potpuno
drugačije organiziranje banaka i bankovnog
sustava, pri čemu posebno za: slobodnije
kretanje kapitala, razvoj financijskih in-
strumenata i financijskih ulaganja, samo-
stalniji poduzetnički status i oslobađanje
banaka od tutorstva društveno-političkih za-
jednica i njihovih rukovodstava, u čijem bi
korištenju mogla pomoći i u ovom radu
prezentirana iskustva iz procesa razvoja
najrazvijenijih suvremenih bankovnih sus-
tava u svijetu. No, ukoliko se ona ne budu
koristila i ne promijeni li se ponašanje bana-
ka i društveno-političkih zajednica pre-
ma bankama, onda će i deseta reorganiza-
cija i transformacija banaka u SFRJ biti
samo izmjena forme — umjesto izmjene sa-
držaja, odnosno oblačenje stare, dobrosto-
jeće i tromе dame u novu haljinu.

LITERATURA

1. *Bujas, G. i drugi*: Jugoslavija u svjetskoj privredi, Informator, Zagreb 1981.
2. *Enzyklopädisches Lexikon für das Geld-, Bank- und Börsenwesen*, I—II. tom, III. izdanje, Fritz Knapp Verlag, Frankfurt am Main 1967/68.
3. *Golijanin, M.*: Bankarski i kreditni sistem Britanije, Informativni bilten br. 11, Udruženje banaka Jugoslavije, Beograd 1969.
4. *Hagenmüller, K.*: Bankbetrieb und Bankpolitik, Betriebswirtschaftlicher Verlag Dr. Th. Gabler, Wiesbaden 1959.
5. *Katunarić, A.*: Banka — principi i praksa bankovnog poslovanja, IV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Centar za informacije i publicitet, Zagreb 1988.
6. *Keynes, J.*: A Treatise on Money, II. knjiga, Macmillan and Co. Limited, London 1930.
7. *Kent, R.*: Money and Banking, IV. izdanje, Holt, Rinehart, Winston, New York/Toronto/London 1961.
8. *Kisch H. i Elkin, A.*: Central Banks, Macmillan and Co. Limited, London 1928.
9. *Kulischer, J.*: Opća ekonomska povijest, I—II. knjiga, Kultura, Zagreb 1957.
10. Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda, JLZ, III. tom, Zagreb 1977—1982.
11. *Ostrovitjanov, V.*: Kratak pregled ekonomike pretkapitalističkih formacija, Kultura, Beograd 1946.
12. *Račić, Đ.*: Kreditni sistemi — Financiranje stambene izgradnje — Štednja, Ekonomski fakultet, Skopje 1962.
13. *Sayers, A.*: Modern Banking, VI. izdanje, Oxford University Press, Oxford, At the Clarendon Press, 1964.
14. *Schumpeter, J.*: Povijest ekonomske analize, I—II. knjiga, Informator, Zagreb 1975.
15. *Smit, A.*: Istraživanje prirode i uzroka bogatstva naroda, I—III. knjiga, Kultura, Beograd 1970.
16. *Thomas, R.*: Our Modern Banking and Monetary System, IV. izdanje, Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey 1964.
17. *Vučković, M.*: Bankarstvo — organizacija i poslovanje banaka, III. izdanje, Naučna knjiga, Beograd 1967.
18. *Zadravec, F.*: Problemi suvremenog novca, Naprijed, Zagreb 1960.

Dr. Boško Kujavić

Summary

GENESIS OF THE CONTEMPORARY BANKING SYSTEM

The latest Law on Banks gives a more modern status to the banks and makes the banking system in SFRJ more up-to-date. The most important characteristics of the new and more efficient banking system are: a more independent entrepreneurial status of banks, free turnover of capital based on economic interests and the introduction of securities market. All this inspired the author to make a concise report on the development of banking, banks and modern banking systems in the world with the special emphasis on the features of the banking systems in Great Britain, France, USA, FR Germany, Italy, Switzerland and USSR. The results of the research show the basic problems of efficiency of the contemporary systems and they may be used in transforming present and in designing a more modern and efficient banking system in SFRY.